

Známý neznámý hořec brvitý aneb rostlina roku 2026

▲ Typickým biotopem hořce brvitého jsou širokolisté suché trávníky. Na snímku je porost této vegetace u obce Rabí, v oblasti Sušicko-horažďovických vápenců. Snímek pochází z botanické fotogalerie dostupné na www.botanickafotogalerie.cz.

Foto Milan Chytrý

Rostlinu roku vyhláší Česká botanická společnost letos již po šesté. Po invazním starčku úzkolistém, který byl rostlinou roku 2025, titul pomyslně přebírá hořec brvitý, původní, avšak ustupující druh naší květeny. Volbou tohoto druhu se ČBS připojuje k Roku hořců, letošní popularizační akci Českého svazu ochránců přírody, která má za cíl představit veřejnosti naše hořce a hořečky, jakož i problematiku ochrany jejich populací a stanovišť. Hořec brvitý je jedním příkladem za všechny, s dalšími zástupci své čeledi u nás sdílí nelehký úděl ohrožených druhů. Zároveň se v mnoha ohledech od ostatních hořců a hořečků liší. Pojďme si jej představit.

Hořec brvitý, dříve též nazývaný hořeček brvitý, latinsky *Gentianopsis ciliata*, je dvouletá nebo krátce vytrvalá bylina, vysoká většinou do 30 cm. Má přímou a zpravidla nevětvenou lodyhu, která nese řadu vstřícných čárkovitých až čárkovitě kopinatých listů a v době květu též koncový čtyřčetný květ. Koruna je v poupěti kornoutovitě stočená. Poté, co se rozvine do květu, má nálevkovitý tvar a je hluboce členěna

v úzce obkopynaté cípy. Zejména v dolní polovině jsou na jejich okrajích dlouhé brvy, které daly hořci brvitému jeho druhové jméno.

Přítomnost brv na korunních cípech hořce brvitý zároveň odlišuje od dalších našich hořců a hořečků. Dlužno dodat, že ty patří dle latinského názvosloví k odlišným rodům, *Gentiana* a *Gentianella*, a tudíž k jiným vývojovým liniím. Nejbližší příbuzné hořce brvitého bychom měli hledat ve východní nebo severní Evropě. Do evropské části Ruska zasahuje areál dalších zástupců rodu *Gentianopsis*, jmenovitě *G. barbata* a *G. doluchanovii*. Na pobřeží Skandinávie pak roste hořec *Gentianopsis detonsa*, druh s rozsáhlým subarktickým areálem. Za dalšími zástupci rodu bychom se museli vydat do Asie či Severní Ameriky.

Ve snaze promítnout všeobecně přijímanou klasifikaci do našeho názvosloví začali botanici pro rod *Gentianopsis* používat české jméno trličník. K běžněji používaným názvům hořec brvitý a hořeček brvitý tak přibyl třetí, trličník brvitý. Není bez zajímavosti, že jméno je odvozeno od lidového pojmenování hořce *trlič*, které se vyskytuje v moravských nářečích. Ta

K dalšímu čtení:
Křenová Z. & Brabec J. (2014):
Hoře, hořce, hořečky VII.
Hořcově modrá. *Živa* 4/2014:
159–162.

◀◀ Poupě hořce brvitého. Koruna je před rozkvětem šroubovitě stočená, jak je pro zástupce čeledi hořcovitých typické.

Foto Josef Kuneš

◀ Květy hořce brvitého jsou dlouhé 3,5 až 4,5 cm, zpravidla sytě modré, vzácně bílé.

Foto Jiří Doskočil

jej patrně přejala z ukrajinského názvu pro hořec, *tyrlyč*. Tradičně se tak v karpatském regionu označovaly rostliny, kterým se přisuzovala magická moc, věšely se nad dveře nebo dávaly pod práh, aby se domu vyhnuly čarodějnice a zlé nemoci. Vedle hořce, jmenovitě hořce křížatého, šlo také o kozlík lékařský. Pro úplnost dodejme, že v dalších jazycích vychází pojmenování pro rod *Gentianopsis* z již zmíněného typického znaku, přítomnosti brv na korunních cípech. V angličtině tak jde o *fringed*

gentian, tedy hořec s třásněmi, obdobně německé *Fransenenzian* je v doslovném překladu třásnitý nebo třepenitý hořec. Vlastní vědecký název *Gentianopsis* je pak odvozen ze jména pro hořec *Gentiana* doplněného o příponu *-opsis* (vzhled, podobnost).

Co se rozšíření týče, má hořec brvitý v rámci rodu *Gentianopsis* jeden z největších areálů, z eurasijských druhů zasahuje nejzápadněji. Těžiště jeho výskytu je v prostoru střední Evropy, Alp a Balkánu, nicméně setkat se s ním můžeme

Fotografie na této straně a fotografie M. Pidy na následující straně byly pořízeny pro projekt Fotografický atlas rostlin České republiky (<https://www.fotoatlas-rostlin.cz/>). Autorům tímto děkujeme za laskavé svolení k jejich použití.

Hořec brvitý (*Gentianopsis ciliata*) má na okraji korunních cípů dlouhé brvy, zářezy mezi korunními cípy a ústí koruny jsou bez přívěsků.

Foto Roman Kalous

Hořce rodu *Gentiana* mají korunní cípy taktéž lysé, mezi nimi jsou někdy (jako zde, v případě hořce jarního, *Gentiana verna*) jen drobně zubaté přívěsky.

Foto Jiří Doskočil

Hořečky rodu *Gentianella*, zde hořeček žlutavý pravý (*Gentianella lutescens* subsp. *lutescens*), mají okraje korunních cípů lysé. Při ústí koruny jsou však výrazně třásnitě zubaté přívěsky.

Foto František Lamla

► Hořec brvitý – celkový vzhled rostliny.

Foto Miroslav Pida

►► Hořec brvitý nedaleko chaty Výrovka v Krkonoších, kam byl zavlečen s vápencovým štěrkem při budování cesty. Snímek byl pořízen 7. září 2024.

Foto Tereza Chýlová

od Pyrenejí po Ukrajinu, Kavkaz, Turecko, Írán a západní a střední Sibiř, ojediněle roste také ve Velké Británii a snad, jak uvádí portál Plants of the World Online, i v Maroku. Je druhem s vazbou na bazické substráty, v České republice jej tak nejčastěji nalezneme v krasových územích (Český a Moravský kras), v Českém středohoří, v místech s opukami, vápnitými pískovci a slíny (např. Orlické opuky, Polomené hory, Bílé Karpaty). Vzácně roste též na vápencích ve vyšších polohách (např. Velký Klín v Jeseníkách, 946 m n. m). Nezřídka se však stává, že je spolu s vápencovým štěrkem zavlečen na nové lokality, včetně pro něj nezvyklých stanovišť. Příkladem může být cestní síť na Šumavě v okolí Prášil a Modravy, zavlečen byl takto i k chatě Výrovka v Krkonoších, kde roste dokonce ve výšce 1 350 m n.m. Jinak jde o druh teplomilných trávníků, nejčastěji se s ním setkáme na svazích a na bílých stráních, dále roste na lesních světlinách, na okrajích borových lesíků, na mezích a v opuštěných lomech.

V posledních desetiletích vhodná stanoviště ubývají, ať již vlivem zarůstání konkurenčně zdatnějšími druhy rostlin, nebo přímou destrukcí (např. při těžbě vápence). A ani tam, kde je odpovídající biotop udržován prostřednictvím kosení či pastvy, nemusí mít hořec brvitý vyhráno. Jeho lodyhy jsou totiž velmi křehké, raší až v květnu a poškození při seči v červnových termínech pro ně může být fatální, stejně jako úpal po prosvětlení lokality. Bez občasných zásahů, které vedou k narušení drnu a omezení konkurenčně zdatnějších rostlin, ale nemožnou vzházet nové semenáčky. Místa, která co do obhospodařování představují pomyslnou

zlatou střední cestu, aby člověk v dnešní krajině pohledal. Hořec brvitý je tak na červeném seznamu mezi ohroženými druhy.

Do karet hořci brvitému nicméně hraje schopnost uchytit se na nových lokalitách, kterou prokázal třeba u výše zmíněných horských cest. Všechna místa výskytu tak zdaleka nemusí být podchycena. Navíc jde o rostlinu, která kvete v pozdním létě a na podzim, tedy mimo hlavní sezonu, kdy se většinou provádí botanické průzkumy. Sterilní hořec brvitý je v okolním porostu takřka nepostřehnutelný. Proto bychom na něj rádi upozornili a v době květu zintenzivnili mapování jeho výskytu. Veřejnost se může zapojit prostřednictvím sdílení nálezových dat na portále iNaturalist (www.inaturalist.org/projects/mapovani-horce-brviteho).

V rámci činnosti České botanické společnosti budou na vybrané lokality rostliny roku směřovat i některé letošní exkurze. Hořci brvitému i dalším hořcům a hořečkům v naší květeně bude věnována minimálně jedna přednáška. Podrobné informace o plánovaných akcích ČBS budou zveřejněny na webu <https://botanospol.cz/cs>. Doporučujeme sledovat také stránky Českého svazu ochránců přírody k letošnímu Roku hořců (<https://rokhorcu.cz>), kde naleznete pozvánky na další akce zaměřené na naše hořce a hořečky. ■

Hana Jeřábková vystudovala botaniku na Univerzitě Karlově, pak působila několik let ve státní ochraně přírody, v současné době je na rodičovské dovolené. Od studentských let se věnuje popularizaci botaniky na přírodovědných soustředěních pro ZŠ a SŠ studenty, je aktivní členkou ČBS.

Mgr. Hana Jeřábková
hana.jerabkova@post.cz